
en kreeg daarvoor speciaal toestemming van de gewestelijke politiepresident in Groningen.¹⁰⁰ Steeds meer gezinnen zaten echter in zorg om zonen die hadden moeten onderduiken om te ontkomen aan tewerkstelling in Duitsland. Communicatie met thuis was vaak moeilijk. De in 1921 geboren Albert Sassen, de latere neerlandicus en hoogleraar, zat bijvoorbeeld ondergedoken in het Drentse Fluitenberg.¹⁰¹

Het laatste oorlogsjaar

Er wordt geschat dat in de gemeente Vlagtwedde 85 mensen in de illegaliteit actief geweest zijn, 0,54% van de bevolking tegen een provinciaal gemiddelde van 0,75%. Van hen kwamen vier om het leven. Een bolwerk van verzet zou de streek nooit worden, maar toch liep het aantal onderduikers uiteindelijk op tot vierhonderd.¹⁰²

De sfeer bleef dreigend, de hervormde kerkenraad bleek tot weinig meer in staat dan het behartigen van de lopende zaken. Het prestige van gezagsdragers wankelde. In de Kloosterkerk vond de burgemeester zijn gereserveerde plaats op een zondagmorgen door een ander bezet, die absoluut niet van plan bleek voor hem op te staan. Beins verliet kwaad de dienst.¹⁰³ De predikant sprak van 'zeer behoeftige omstandigheden'.¹⁰⁴ Ondanks aanhoudende overschotten op de balans van de diaconie werd in juni 1944 een alleszins redelijk verzoek uit het westen des lands, om evacué-kinderen op te nemen in het veiliger en beter van voedsel voorziene Ter Apel, van de hand gewezen.¹⁰⁵ Een verklaring zou kunnen zijn dat dit werk al plaatsvond. In augustus ontving Ten Bruggenkate een warme bedankbrief van een vrijzinnig comité in Amsterdam, voor de opvang van een jongerengroep in het dorp.¹⁰⁶

Het was bepaald niet de enige keer dat een beroep gedaan werd. De boerderij van Jan Timmerman en Antje de Vroome zat vol mensen: met ingekwartierde Duitsers, met familie uit andere delen van het land, met kinderen uit Rotterdam. De terreur nam toe, mede door de activiteiten van de uit de plaatselijke bevolking gerekruteerde Landwacht. Tot de ingekwartierde Duitsers bij de Timmermannen behoorde een officier die in het dagelijks leven dirigent van het filharmonisch orkest van Rostock was geweest. Hij waarschuwde zijn 'gastgezin' voorzichtig te zijn:

Sie sollen nicht so offen sprechen. Nicht jeder hier ist gut.¹⁰⁷

Landwacht en *Ortskommandantur* van Ter Apel waren gevestigd in hotel Schot. Er stond een gewapende wacht voor de deur, net als voor het klooster. Vermoed werd dat er wapens en munitie van de

¹⁰⁰ Gewestelijk politiepresident Groningen aan mej. Gr. de Boer, Groningen 21-2-1944, in: AHWK.

¹⁰¹ 'Albert Sassen', in: *Encyclopedie van Drenthe* III, Assen 2003, 804.

¹⁰² Albert Buursma, 'Oorlogstijd', 279.

¹⁰³ E-mail J.J. Spanninga aan auteur, Ter Apel 6 juni 2012.

¹⁰⁴ W.F. ten Bruggenkate aan classicaal bestuur Winschoten, Ter Apel 2-10-1942, in: AHWK.

¹⁰⁵ Kerkenraadsnotulen 13-6-1944, in: AHWK.

¹⁰⁶ C.A. van Wilsum (commissie voor het geestelijk werk onder de vrijzinnige hervormde leden van de Nederlandse hervormde gemeente te Amsterdam) aan W.F. ten Bruggenkate, Amsterdam 23-8-1944, in: AHWK.

¹⁰⁷ Interview van de auteur met mw. A. Timmerman, Ter Apel 28 mei 2011.